

АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ООП НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ЗАКОРДОНОМ

Богдана Грицевич,
здобувачка першого рівня вищої освіти
факультету педагогічної освіти
Спеціальність 016.02 «Олігофренопедагогіка»
Львівського національного університету ім. Івана Франка

Леся Сікорська,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної освіти Львівського національного
університету імені Івана Франка,
гарант ОПП А6.02 «Корекційна психопедагогіка»
E-mail: lesya.sikorska@lnu.edu.ua

У сучасному світі сповненому викликами та глобальними проблемами психологічне благополуччя особистості кожного з батьків дитини з особливими освітніми потребами (ООП) є основним фактором, що визначає якість життя всієї сім'ї, рівень адаптації дитини та ефективність її інтеграції в освітнє середовище. В умовах воєнного конфлікту, соціально-економічної нестабільності, а також масової еміграції українських сімей, дана тема набуває ще більшої актуальності з кожним днем [2]. Різниця в рівні соціальної підтримки, доступі до різних послуг та загальному ставленні до інклюзії в країнах Європи і в Україні, безпосередньо впливає на емоційний та психологічний стан батьків, що виховують дітей з ООП.

За визначенням В. Алещенка (2020), психологічне благополуччя — це інтегративне явище, що проявляється ступенем досягнення основних складових позитивного функціонування особистості і суб'єктивно сприймається як задоволеність собою та своїм життям. Воно тісно пов'язане з ціннісними орієнтаціями, життєстійкістю, позитивним мисленням і здатністю до адаптації та відновлення [1]. У контексті батьківства дітей з ООП, цей показник пов'язаний із рівнем стресу,

емоційним вигоранням, самореалізацією чи самоактуалізацією кожного з батьків, соціальними зв'язками та впевненістю у майбутньому дитини. В Україні батьки дітей з ООП часто стикаються з низьким рівнем доступності до якісних медичних, реабілітаційних, психологічних та освітніх послуг. Поширеною є стигматизація та недостатня обізнаність суспільства, щодо потреб та головних принципів інклюзії, значна частина турбот лягає на матір, що часто веде до ізоляції, хронічного стресу, депресивних станів, та емоційного вигорання [6, с. 3]. Нестача державної підтримки, складнощі в оформленні усіх паперів щодо надання послуг, брак фахівців у місцевих регіонах та на даний момент у зонах бойових дій. В цей час багато українських родин, які виїхали закордон через війну зіткнулися з іншими викликами. Серед значущих труднощів сімей-мігрантів є: мовний бар'єр, труднощі з адаптацією, безробіття, відсутність житла, необхідність оформлення лікування, матеріальної допомоги пільговим категоріям сімей, тобто юридичні процедури та культурні відмінності, що можуть спричинити додатковий стрес. [5; с. 63 - 72]. Проте, у країнах ЄС надається краща система підтримки, розвиваються проекти з освітніх програм, в тому числі і Erasmus+, організовується підготовка педагогічних кадрів та конструктивна співпраця між закладами [8]. Згідно з проведеними дослідженнями, було доведено, що багато сімей відчують полегшення завдяки доступу до кваліфікованої державної допомоги, безпечному середовищі поза межами війни, толерантному ставленню з боку місцевих організацій та закладів. Відповідно до наших порівняльних досліджень сімей дітей з ООП свідчать, що загальний рівень психологічного благополуччя батьків дітей з особливими освітніми потребами закордоном, вищий ніж в Україні.

З метою вивчення рівня психологічного благополуччя батьків дітей з особливими освітніми потребами було проведено онлайн-анкетування, створене у Google Forms. Посилання на анкету поширювалося у соціальних мережах (Facebook, Telegram, WhatsApp) та у тематичних

групах для батьків. У дослідженні взяли участь 148 респондентів, з яких 73,7 % — жителі України, а 26,3 % — жителі країн Європейського Союзу (див.: рис. 1).

Для збору емпіричних даних було використано низку психодіагностичних інструментів: шкалу психологічного благополуччя WHO-5, шкалу резиліентності особистості RAQ-8, шкалу депресії, тривожності та стресу DASS-21 та шкалу вибору копінг-стратегій Brief COPE [3; 4; 6; 11].

Ваше місце проживання:
148 відповідей

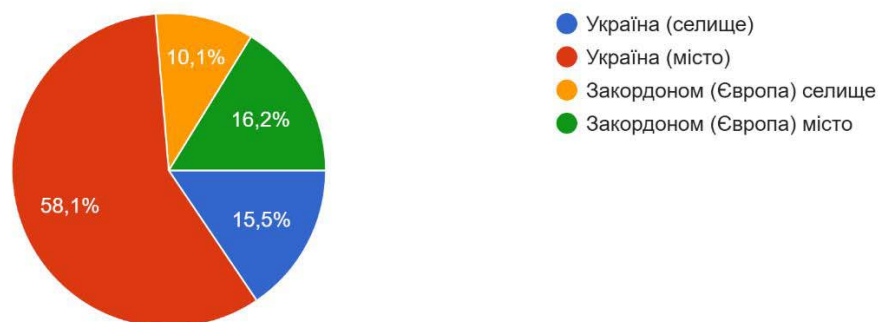

Рис. 1. Діаграма місця проживання з анкетування батьків дітей з ООП на території України та в країнах Європейського союзу.

Порівняно психологічні якості благополуччя сімей з дітьми з ООП, що проживають на території України та закордоном, за t-критерієм Ст'юдента.

З таблиці видно, що між батьками дітей з ООП, які проживають в Україні та Європі, істотних статистичних відмінностей за показниками загального благополуччя не виявлено. Зокрема, показник «Якість життя (ВООЗ-5)» становить 12,31 у батьків з України та 11,49 у батьків з Європи ($t = 0,77$; $p = 0,44$); «Резилієнтність» (3,81 та 3,63 відповідно при $t = 1,30$; $p = 0,20$); «Депресія» (7,25 та 7,41 відповідно при $t = -0,15$; $p = 0,88$); «Тривожність» (6,74 і 6,33 відповідно при $t = 0,42$; $p = 0,68$); «Стрес» (10,81 та 11,05 відповідно при $t = -0,25$; $p = 0,80$).

Водночас виявлено статистично значущі відмінності у виборі копінг-стратегій «Уникання» (15,69 у батьків з України та 17,23 у батьків з Європи при $t = -2,00$; $p = 0,048$) та у вікових показниках (2,76 та 3,08 відповідно при $t = -2,34$; $p = 0,021$). Різниця у копіngu «Емоції» наближається до статистичної значущості (30,24 та 32,08 відповідно при $t = -1,78$; $p = 0,077$).

Отже, результати засвідчили, що у групах батьків дітей з ООП в Україні та Європі спостерігається подібний середній рівень психологічного благополуччя, проте відрізняються копінг-стратегії з більшим акцентом на уникання у батьків європейської групи (див.: рис. 2).

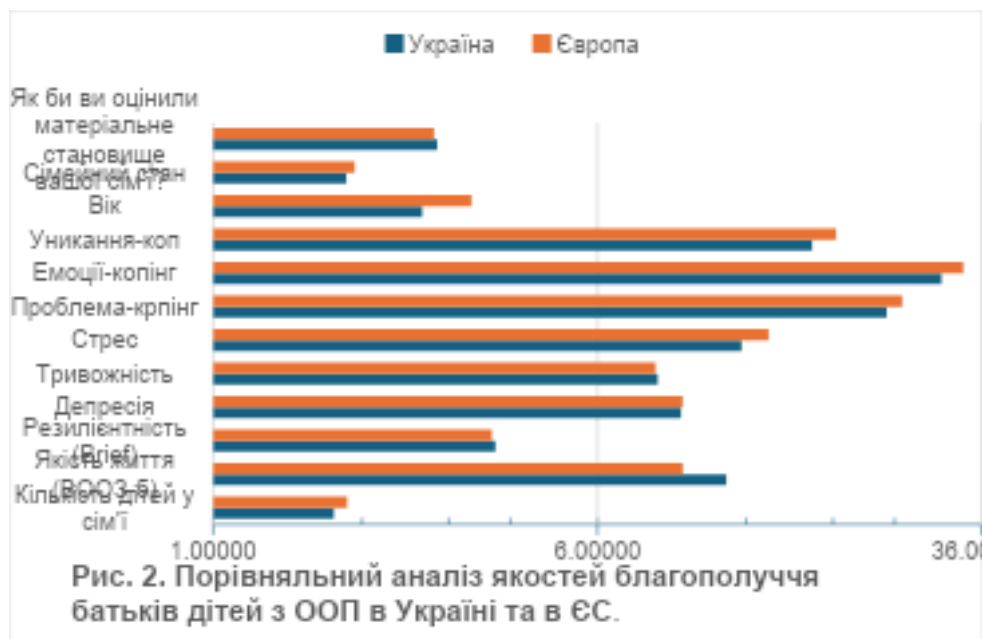

Рис. 2. Порівняльний аналіз якостей благополуччя батьків дітей з ООП в Україні та в ЄС

Отже, попри відсутність істотних відмінностей у загальному рівні психологічного благополуччя, сім'ї дітей з особливими освітніми потребами, які проживають у Європі, демонструють дещо вищий рівень стресу та більшу схильність до копінг-стратегії «Уникання» порівняно з сім'ями на території України. Враховуючи ці особливості, можна зробити висновок про необхідність розробки та впровадження покращених адаптаційних ресурсів для підтримки сімей, що проживають у країнах ЄС.

Список використаних джерел:

1. Алященко В. Психологічне благополуччя особистості. Журнал Психологія: Національний університет оборони України, Київ, Україна. 2024. Військово спеціальні науки Вип. 3 (59) 2024. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2024.59.29-33>
2. Губар А.О. Стрес як фактор впливу на адаптацію людини. Стаття подана до редакції 15.02.2010 ст 2 URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2010/3_2010/6.pdf
3. Індекс доброго самопочуття (WHO-5) Psychiatric Research Unit, WHO Collaborating Center for Mental Health, Frederiksborg General Hospital, DK-3400 Hillerød. 1995. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/file:///C:/Users/%D0%91%D0%BE%D0%B3%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/WHO-5%20UA_vegleges_A.pdf
4. Мельник Ю. Б., Стадник А. В. Шкала депресії, тривоги та стресу: методичний посібник. Навчальне видання: укр. Харків: ХОГОКЗ. 2023 с14. DOI: https://doi.org/10.26697/sri.krpoach/melnyk.stadnik.4.2023_2023.
5. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83.pdf
6. Олефір В. Боснюк В. Україномовна адаптація шкали задоволеності базових психологічних потреб. Інсайт: психологічні виміри суспільства. 2024. No 12. С. 18–4. URL: <https://insight.journal.kspu.edu/index.php/insight/article/view/235/139>
7. Слободяник Н.В. Стресостійкість як психологічний ресурс особистості в ситуації змін. Соціальна психологія, психологія соціальної роботи. Інститут

психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. Том 35 (74). № 4. 2024. УДК 159.922 С. 91-95. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2024.4/14>

8. Спеціальна освіта та соціальна інклюзія: виклики XXI століття : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. 25 листопада 2021 року, м. Запоріжжя. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2021. 140 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39961/1/T_Liakh_Konf_2021_113_114_I_L.pdf

9. Як допомогти дитині адаптуватися до навчання в іншій країні. Буклет від UNICEF. ВГЦ «Волонтер», 2022 © Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, 2022 URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/44441/file/adaptation%20to%20study.pdf>

10. Andreyko B. The emotional state of parents in the structure of the stages of the experience of having a child with developmental disabilities. Ivan Franko Lviv National University Faculty of Philosophy, Department of Psychology, Doroshenko 41, Lviv 290000 Ukraine С. 150-157. DOI: [10.15503/jecs20162.150.157](https://doi.org/10.15503/jecs20162.150.157)

11. Mowbray D. Resilience Assessment Questionnaire (RAQ 8). The resource of Management advisory service of WellBeing and Performance Group, 2024 URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ficm.ac.uk/sites/ficm/files/documents/2021-12/Short%20Resilience%20Questionnaire.pdf